

*Мария Тодорова**, *Валентина Стефанова***, *Цветана Димитрова****

ПРЕДИКАТИВИ ЗА СЪСТОЯНИЕ: КОНЦЕПЦИИ, КЛАСИФИКАЦИИ И ПРОБЛЕМИ

Maria Todorova, Valentina Stefanova, Tsvetana Dimitrova

STATE PREDICATIVES: CONCEPTIONS, CLASSIFICATIONS, PROBLEMS

The study aims at presenting the predicatives of state in linguistic research. The existing descriptions of the predicatives expressing state are analyzed in the context of the semantic typology predicatives with a view of their structure and the scope of the semantic field to which they belong. Several classifications are considered that take into account the semantic and syntactic characteristics of state predicatives, outlining achievements and as-yet-unexplored fields.

Keywords: *State Predicatives; Semantic Typology; Morphosemantic Features; Classifications.*

Студията е насочена към представяне на предикативите за състояние в лингвистичните изследвания. Съществуващите описания са анализирани в контекста на семантичната типология на предикативите с оглед на тяхната структура и обхвата на семантичното поле, към което принадлежат. Разгледани са няколко класификации, които вземат предвид семантичните и синтактичните характеристики на предикативите за състояние, като се очертават постиженията и все още неизследваните полета.

Ключови думи: *предикативи за състояние; семантична типология; морфосемантични признаци; класификации.*

I. Състояние и предикативност

Понятието *състояние* и изразяването му в езика са обект на различни хипотези за връзката между познавателните категории и тяхната реализация в езика. От една страна, състоянието е универсална философска категория, представяща явление в света, а от друга, за разбирането му се изисква поставянето му в контекст, в който се противопоставя на други явления (като действие и процес) и именно чрез тях се обясняват и начините на изразяването му в езика. Семантичната категория *състояние* може да бъде изразена с различни езикови средства на лексикално, морфологично и синтактично ниво.

В семантичното поле на предикацията категорията *състояние* се проявява чрез лексикално-семантични признаци, изведени в класификациите на Вендлер (1957), Даути (1989), Ван Валин и Лапола (1997). Според тях класовете предикати отразяват различни когнитивни концепти, като

* **Мария Тодорова** – гл. ас. д-р, Институт за български език „Проф. Любомир Андрейчин“, Българска академия на науките, maria@dcl.bas.bg.

** **Валентина Стефанова** – гл. ас. д-р, Институт за български език „Проф. Любомир Андрейчин“, Българска академия на науките, valentina@dcl.bas.bg.

*** **Цветана Димитрова** – гл. ас. д-р, Институт за български език „Проф. Любомир Андрейчин“, Българска академия на науките, cvetana@dcl.bas.bg.

основното разграничение е между категориите *състояние* и *действие*. Според Вендлер (1957) предикатите за състояние (states) са един от четирите основни семантични класа наред с дейност (activities), постижение (achievements) и осъществяване (accomplishments). Според универсалните опозиционни признаци, на които се основават класовете – динамичност ↔ статичност; пределност ↔ непределност; процесуалност ↔ непроцесуалност, предикатите за състояние се отличават със статичност и непределност.

В метода за формално семантично описание на Даути (1989) основните предикатни класове се представят чрез семантична декомпозиция, като стативните предикати, т.е. състоянията (*знам, съм, имам*) са отправна точка, а другите предикати се представят като производни от тях чрез (комбинации от) различни оператори. Например постиженията (инхоативни) се извеждат от състоянията чрез оператор ВЕСОМЕ/СТАВАМ; осъществяванията (каузативни) – чрез оператор CAUSE/ПРИЧИНЯВАМ, свързан с оператора СТАВАМ; действията – чрез оператор ДО/ПРАВЯ (за предикати, маркирани с признак [+Агентивност]).

Според Ван Валин и Лапола (Ван Валин, Лапола 1997: 82–138) явленията в света се изразяват чрез четири основни типа предикати: (а) ситуации (situations); (б) събития (events); (в) процеси (processes) и (г) дейности (actions), като всеки от тях може да обозначава спонтанно (протичащо без външен причинител) или външно предизвикано действие според проявата на три основни признака: статичност, пределност, мигновеност. Ситуациите, изразявани чрез предикати за състояние, са нединамични, темпорално неограничени: статични, непределни и немигновени за разлика от предикатите за дейност. Процесите се изразяват чрез предикати за продължително протичащи изменения в състоянието на участник, като са ограничени от вътрешно присъща крайна точка: нестатични, пределни, немигновени. Събитията се изразяват чрез мигновено протичащи промени в състояние на участник или в изпълнението на дейност, ограничени от вътрешна крайна точка: нестатични, пределни, мигновени (Ван Валин, Лапола 1997: 93). В този контекст предикативите са „нединамични предикати“.

Терминът „предикатив“, въведен от Исаченко (по Ст. Георгиев 1991 и Куцаров 2007), се използва по-широко за означаване на езиково явление, чиито особености го поставят на границата между морфологията и синтаксиса. В различни изследвания се среща и „категория на състоянието“ (по Щерба 1928/1974), „неглаголен предикатив“ (Маслов 1981), „безлично-предикативна дума“ (Попов 1963/1974) и др. Същевременно категорията *състояние* в руското езикознание се разглежда като отделна лексикално-семантична категория, образувана от речниково ядро и граматично разширение (Щерба 1928/1974; Виноградов 1972; Исаченко 1955; Бабайцева 2000; Золотова 1982; Циммерлинг 2010, Циммерлинг 2018). Специфичната форма на предикатива тук е в основата на въпроса за морфологичния статус на думите с финално -о, който е поставен за първи път от Щерба (1974/1928), според когото значението за състояние е изразявано от неизменяемите думи в предикативните конструкции, които за него са особена част на речта – „категория на състоянието“. Българското езикознание е консервативно по отношение на това схващане, вероятно поради голямата разнородност на изразяващите явленията конструкции (Норман 1988, Петрова 2020).

Предикативът е познато и задълбочено описано явление в българските лингвистични изследвания (Георгиев 1991; Попов 1963/1974; Ницолова 2008; Куцаров 1999, и др.), но лексикалните и граматичните начини за изразяването на състояние в български са по-слабо изследвани (вж. Рожновская 1959; Маслов 1981; Пенчев 1993; Бъркалова 1997; Джонова 2002; Атанасов 2015). Мненията за това дали предикативните конструкции представляват семантична цялост, или някой от компонентите е носител на семантичното съдържание, също са противоречиви. За Ст. Георгиев предикативът е „носител на семантичното съдържание на безличната предикативна част“, което и определя развитието му като „отделна част на речта“ (Георгиев 1991: 92). Той говори за т.нар. успоредна деривация и наречието е преходен етап между прилагателното име и предикатива. Според Бъркалова (Бъркалова 1997) предикацията се носи лексикално от името, а глаголят ‘съм’ е само връзката между предикатива и субектната именна група.

В изследванията се забелязва и липса на единомислие както относно типовете предикативи и семантиката на свързващия глагол, така и за категориалната принадлежност на предикативния компонент, в частност думите с финално -о в безличните структури (вж. т. 2.2.). Разнородна е и терминологията, представяща обхвата на езиковото явление. В част от описанията (Маслов 1981; Попов 1963/1974; Куцаров 1999; Атанасов 2008, 2015) терминът „предикатив“ е синоним на предикативна конструкция и обхваща свързващия глагол, предикативната дума и възможните местоименни разширения, но все пак повечето изследвания (Бъркалова 1997), Ст. Георгиев (ГСБКЕ III, 1983), назовават предикатив само именния/адвербиалния компонент.

II. Класификации

В литературата съществуват различни класификации на предикативите по различни критерии – структурни, морфосемантични, семантични, включително според аргументната структура и семантиката на съставлящите ги компоненти, като тук ще се съсредоточим върху предикативните конструкции за състояние в български, които са специфичен комплекс от елементи: копулативен глагол¹, име (именна група), дума на -о/-е или предлог (предложна фраза) и задължителна или факултативна местоименна клитика (напр. *весел е, весело е, весело ми е*). Различни аспекти на структурата и компонентния състав на различни видове предикативи от множеството на предикативите за състояние в българския език са изследвани от Маслов (1981), Русинов (1983), Ст. Георгиев (ГСБКЕ III: 1983; 1991), И. Георгиев (1990), Бъркалова (1997), Атанасов (2008, 2015), Александрова (2019), Петрова (2006, 2020), Градинарова (2010, 2017), Иванова (2016, 2018, 2019) и др.

1. Класификации, основани на структурните характеристики

1.1. Класификации на предикативните конструкции, основани на глаголният компонент

Повечето изследователи, които класифицират предикативните конструкции според вида на копулативния (свързващ) глагол, обособяват две големи групи: предикативни конструкции, които използват форма на глагола ‘съм’ като свързващ; и предикативни конструкции с глаголи, „отслабили лексикалното си значение“ (ГСБКЕ III 1983: 135), като *изглеждам, оказвам се* и др. Според нас за български най-обоснована е тезата, изложена в ГСБКЕ (ГСБКЕ III 1983: 135), че ‘съм’ функционира като предикативна връзка, свързваща подлога с предикативното име, наречено ‘предикатив’.

Бъркалова (1997) разглежда два вида предикативни конструкции според вида на сказуемото. Съставните именни сказуеми с предикатив – съществително, прилагателно или предложна фраза, се разделят на две подгрупи: образувани с „полукопула“ (*казвам се/излизам/оказвам се/ставам (някакъв)* и др.) и предикатив (*Иван изглежда влюбен*); и образувани с копула – форма на ‘съм’, и предикатив. Втората голяма група са сложните съставни сказуеми, образувани с модален или фазов глагол и една от конструкциите в първата група (*може да се окаже талантлив; продължавам да съм студент*).

1.2. Класификации на предикативните конструкции, основани на приглаголният компонент

Разнородни по своя обхват и фокус са класификациите, които вземат под внимание вида на предикативната дума, като повечето изследователи прокарват допълнително разграничение според това дали конструкцията може да бъде разширена с винителна, или с дателна местоименна клитика.

1.1.1. Маслов (Маслов 1981: 290–293) разграничава три типа на т.нар. от него „неглаголен предикатив“, в който участват: безлични предикативи с участието на съществителни (*зрехота е, яд ме е, жал ми е*), като посочва, че повечето са омонимни на съответните съществителни, но нямат граматическите свойства на съществителното име; безлични предикативи с участието на думи на -о (*късно е; добре ми е*), като за него това са омонимни думи или на наречие, или на прилагателно в среден род; и небезлично-предикативни думи (*Аз съм добре*), които не се съгласуват с подлога.

1.1.2. За Русинов (ГСБКЕ II 1983: 394) изреченията, съдържащи глагола ‘съм’ и безлично предикативно наречие, най-често за начин, означават състояние. Основните структури са от след-

ните типове: а) с предикативна дума и ‘съм’: *Тъмно е*; б) с дателно местоимение: *Жал ми е*; в) с винително местоимение: *Не го е еня*; г) сложни съставни изречения с безлично главно изречение и подчинено подложно изречение: *Жалко е, че не успях, Чудно е как знаете за това*; д) изречения с безлична предикативна дума с изпуснат глагол ‘съм’: *Вече се съмнало. Тихо, спокойно.*

1.1.3. Бъркалова (Бъркалова 1997: 128) разграничава няколко типа „безлични именни сказуеми“: а) предикативи с номинативни елементи в „прикопулна позиция“: номинативни предикативи; б) предикативи с безлично-предикативни думи, завършващи на -о/-е, в „прикопулна позиция“; в) предикативи с предложни фрази в „прикопулна позиция“. Във всяка може да се прокара допълнително разграничение, като освен това съществуват различни интерпретации на безлично-предикативните думи, завършващи на -о/-е. Бъркалова допълнително отделя следните предикативни конструкции с винителни и дателни обектни разширения: г) ‘съм’ в 3 л. ед.ч. и съществително име (*време е*) и варианти с винителна (*яд ме е*) и с дателна клитика (*жал ми е*); д) ‘съм’ в 3 л. ед.ч. и безлично-предикативни думи на -о (*трудно е, ясно е*) и -е (*добре е, зле е*), при които се срещат само разширения с дателна клитика и липсват варианти с винителна клитика: *трудно ми е*; е) форма на ‘съм’ в 3 л. ед.ч. и предложна фраза (*За първи път е*), при които се срещат само разширения с дателна клитика и липсват варианти с винителна клитика.

1.1.4. Александрова (2019) разграничава осем структурни типа на безличните предикативни конструкции: а) ‘съм’ в 3 л. ед.ч. и съществително: *време е, срамота е*; б) съществително, кратко винително или кратко дателно лично местоимение и форма за 3 л. ед.ч. на ‘съм’: *срам ме е, жал ми е*; в) прилагателно в ср.р. и форма за 3 л. ед.ч. на ‘съм’: *приятно е, страшно е*; г) прилагателно в ср.р., кратко дателно лично местоимение и форма за 3 л. ед.ч. на ‘съм’: *неудобно ми е, радостно ми е*; д) наречие и форма за 3 л. ед.ч. на ‘съм’: *добре е, рано е*; е) наречие, кратко дателно лично местоимение и форма за 3 л. ед.ч. на ‘съм’: *добре ми е, рано ми е*; ж) страдателно причастие в ср.р. ед.ч. и форма за 3 л. ед.ч. на ‘съм’: *разрешено е, договорено е*; з) страдателно причастие в ср.р. ед.ч., кратко винително местоимение и форма за 3 л. ед.ч. на ‘съм’: *забранено ми е, позволено ми е.*

1.1.5. В изследванията си върху предикативите в български в сравнение с конструкциите в руски и в други славянски езици Иванова (2016, 2018, 2019) определя следните елементи като задължителни: предикатив, свързващ глагол в 3 л., ед. ч., дателна местоименна клитика (по-рядко винителна). Въз основа на анкета върху корпус от 320 предикативни единици, завършващи на -о, разделени в 15 семантични класа, дефинирани от Цимерлинг за руски (Цимерлинг 2017), и допълнителни класове с дателна клитика (*ми*), ексцерпирани от Българския национален корпус (Коева и др. 2012), Иванова прави заключението, че за разлика от руски в български тези конструкции допускат причастия (вкл. адиективирани), както и че употребата на съществителните е ограничена.

1.1.6. Атанасов (2015; 2016) подробно разглежда и предикативни конструкции от ‘съм’ в 3 л. ед.ч. и предложни фрази (*за пръв път е*), като отделя различни семантични подтипове въз основа на значенията на предлозите, дефинирани в Българския уърднет (Булнет) (Коева 2010).

В голяма степен структурните описания в изследванията се припокриват и допълват, като основно се различават по обхвата и състава на разглежданите структури или са фокусирани върху някой от структурните типове. Различни са и гледните точки за това кой от компонентите е носител на предикацията – ‘съм’ или предикативната дума, както и използваната терминология. Въпреки детайлността на анализите никой от тях не предлага изчерпателни наблюдения върху спецификите на словореда, вмъкването на компоненти от контекста и възможните трансформации и вариации на предикативните конструкции в линейната последователност на компонентите.

2. Класификации, основани на морфосинтактичните характеристики

Предикативните конструкции функционират като съставно именно (адиективно, адвербиално) сказуемо и изразяват граматичните категории време и наклонение при отсъствие на синтетични спрегаеми форми, както посочва Маслов (Маслов 1981: 290), като безличните предикативи не се изменят по лице, число и род (формално копулативните глаголи са само в 3 л., ед.ч., а формата

на предикативната дума е неизменяема), а при небезличните има промяна по лице и число на копулативния глагол, но само причастията се изменят по род (Маслов 1981: 292–293). В подкрепа на тезата, че предикативността се изразява от конструкцията Маслов отбелязва още присъединяването на наречия (*Много ме е страх*, но не **Голям страх ме е*) и на частиците за сравнителна и превъзходна степен *по* и *най* към цялата конструкция, а не към предикативната дума (*Най ме е страх*) (Маслов 1981: 332).

Класификациите, основани на морфосинтактичните признаци на предикативните конструкции, са свързани основно с реализацията на категорията лице. Както беше отбелязано по-горе, Маслов (1981) ги разделя на безлични и небезлични, а Александрова (2019), Атанасов (2015), Бъркалова (1997) и др. – на лични и безлични.

2.1. Лични предикативни конструкции

Бъркалова разглежда личните предикативни конструкции, съставени от копула/полукопула и предикатив, като „съставно именни предикативи“ (Бъркалова 1997: 110) и описва характерното за тях субектно-предикатно съгласуване. Според нея в копулативните изречения глаголят ‘съм’ няма собствено лексикално значение, а носи единствено граматическа информация (Бъркалова 1997: 108). За типовете предикативни конструкции според Бъркалова вж. т. 1.1.

2.2. Безлични предикативни конструкции

Това е една от най-подробно изследваните подгрупи на предикативите. Обект на интерес в повечето изследвания по въпроса (Петрова 2020, Атанасов 2015, Александрова 2019 и др.) са безличните предикативни конструкции с предикативен компонент, завършващ на -о/-е. Липсата на субектно-предикатно съгласуване при употребата им поражда многозначно тълкуване дали това са прилагателни във форма за ср. р. ед. ч., или са наречия. Терминологията в различни изследвания варира, но е сходна и показва, че в повечето случаи предикативната дума се приема като форма, близка до наречието – безличен предикатив от (втори) тип *късно е* (Маслов 1981), безлично предикативно наречие (Георгиев 1991), безлично-предикативна дума на -о/-е (Бъркалова 1997), предикативно наречие (Куцаров 1999), безлична предикативна дума наречие (Лакова 2016). Същевременно предикативният компонент, завършващ на -о, се среща във форми, които по-скоро го доближават до прилагателното (напр. определена форма; вж. и дискусията за статуса на предикатива в някои конструкции в руски у Летучий (2018).

Ницолова (2008) и Куцаров (1999) отбелязват като най-продуктивни наречията, образувани от прилагателни имена, които завършват на -о/-е. Наречията на -о според тях са най-многобройната група, в която влизат наречия, образувани чрез конверсия от форми за ср.р. на прилагателни (Ницолова 2008: 446), като: *силно, страшно, седмично*, срв. *мъдро решение – Той реши мъдро въпроса*, докато другата група на -е са „вкамненени форми на прилагателни имена в стар, местен падеж“, които „днес функционират като наречия, напр. *добре, зле, твърде, сетне* и др.“ (Ницолова 2008: 446; вж. и у Куцаров 1999: 351–352). В случая само Куцаров (Куцаров 1999: 354) уточнява, че „предикативните наречия се обособяват въз основа на синтактичната характеристика“. Конструкции като *трудно е, беше трудно, ще бъде жалко, стана тъмно* и под. показват, че предикативните наречия се свързват с абстрактни глаголи като *съм, бъда, стана* и *ставам* и са семантични компоненти на съставно именни сказуеми.

Подкласът на дателните предикативни структури (ДПС) също е разглеждан многократно в изследванията върху българския език, включително в съпоставителен план (Градинарова 2010, Градинарова 2017; Иванова 2016, Иванова 2018 и др.). В съпоставка с руски се отбелязва, че в българските конструкции позицията на одушевления субект, изразен от дателната клитика, е задължително да присъства (Джонова 2003), за разлика от руски (Иванова 2016). Някои предикативни конструкции се срещат без дателната местоименна клитика, когато отношението на субекта не се изразява експлицитно и няма отношение към ситуацията, която по-скоро се оценява, отколкото да се показва отношение към нея (*приятно ми е, приятно е*), като невинаги дателното местоимение може да се изпусне (*жал ми е, *жал е*). Градинарова (Градинарова 2010, Градинарова 2017) посочва, че в български, предимно в разговорната реч, се използват дателни предикативни конструкции с думи на -о, които изразяват активно свойство (*гордо ми е, синьо ми е*).

3. Класификации, основани на лексикалната семантика

В класификацията на Ван Валин и Лапола (Ван Валин, Лапола 1997: 82–138) предикатите за състояние представят ситуации, определяни като статични, нединамични и ограничени във времето. Стативните предикати изразяват местоположение, състояние, положение или вътрешно преживяване. Ван Валин (Ван Валин 1993: 39) групира предикатите за състояние в два големи онтологични подкласа – локативни (**съм-на/в**' (x,y) и нелокативни. Те съответно включват подкласове за: а) състояние или положение (**счупен**'(x); б) перцепция (**виждам**'(x,y); когниция (**вярвам**'(x,y); притежание (**имам**'(x,y); равенство (**съм**'(x,y). Това онтологично представяне се приема за универсално и независещо от езиковите специфики. В описанието на предикативността като езиково явление Ван Валин и Лапола (1997) разглеждат предикативите като семантично цяло наред с глаголите. Явната му съвместимост с традиционното групиране на предикативите в различни семантични класове, описано в класификациите за български по-долу, е аргумент в подкрепа на хипотезата, че независимо от композираната компонентна структура предикативите са семантична цялост, за която важат универсалните семантични признаци.

Класификациите на типовете предикативни конструкции, основани на тематични класове въз основа на семантиката на 'съм' или на предикативната дума, са разнородни и с различна степен на обобщеност. Някои от тях са много подробни, но разграничението между класовете е относително, а между отделните групи има определени отношения, включително причинно-следствени. Например при класификацията, предложена от Цимерлинг (Циммерлинг 2018), класовете физическо състояние и сензорна реакция са близки (вж. по-долу). Стаменов (2020) отбелязва като приемливи само част от приведените от Цимерлинг примери. Така например от *ядно ми е, гневно ми е, злобно ми е* той приема само *гневно ми е*. Неприемливи според него са и конструкции от типа на **Объркващо ми е*, но е склонен да приеме използването на несъгласувани залогови форми на причастията на -н, -т и -л като *уморено, отпаднало, приповдигнато*, които се използват от Цимерлинг за сравнение с руските конструкции (Стаменов 2020: 101).

3.2.1. В описанието на безличните изречения с предикативна дума без непряко допълнение Ст. Георгиев (ГСБКЕ III 1983: 93) определя два подтипа предикативи въз основа на семантиката на предикативната дума:

3.2.1.1. За качествена оценка: а) за оценка с оглед на въздействието на дадени обстоятелства върху човека: *опасно, страшно, добре, трудно*; б) за впечатление: *Беше странно, Любопитно е да се знае това*; в) за положителност: *хубаво, несправедливо*; г) за съчувствие: *тъжно, жално*; д) за оценка на значимостта с оглед на количество: *важно, достатъчно, малко* и др.: *По-важното беше да организира работата*; е) с наречия за противопоставяне: *Съвсем друго биваше в празничен ден*.

3.2.1.2. За модална субективност: а) за вероятност, възможност и необходимост: *възможно, вероятно, необходимо: Не е възможно да се отиде там*; б) за достоверност, известност, потвърждение: *Вярно е, Ясно, че това е така*; в) за състояния: природно състояние; шум, тишина, светлина: *топло, горещо, снежно, хлъзгаво, спокойно, глухо, пусто, светло и др.* г) за време: *Било вече късно, Ставаше вече късно*.

3.2.2. В наблюденията си върху безлични изречения с предикативна дума Стаменов разграничава „изречения за душевни състояния или качествена и модална оценка, при които е налице самата оценка“ (Стаменов 2020: 103). Предикативи като *опасно, страшно, зле, трудно* и под. представят оценка на въздействието на дадени обстоятелства върху човека, предикативни думи като *любопитно, странно, умно* и под. се употребяват в изречения за изразяване на „впечатление като оценка“, а такива като *хубаво, лошо, срамно, право, несправедливо* и под. изразяват „оценка по линията на положителност или справедливост“ (Стаменов 2020: 103).

3.2.3. При изследване на комплементите в български Коева отделя три типа предикати с безлично-предикативна конструкция: предикати за емоционална реакция с експериментер пряко или непряко допълнение, предикати за обща оценка и предикати за знание. Към първите се включват предикативи от типа на *яд ме е, срам ме е, страх ме е / чудно ми е, любопитно ми е, тъжно ми е*, към вторите – *важно е, тъжно е, радостно е, любопитно е, странно е* и др., а към тези за знание – *известно ми е, ясно ми е* и др. (Коева 2019: 63).

3.2.4. Джонова (Джонова 2003) класифицира предикативните конструкции с винителна и дателна клитика като: ментални: *ясно (ми) е, известно (ми) е, интересно (ми) е*; за физическо състояние и сетивно възприятие: *топло, горещо, задушно, вкусно (ми) е, люто (ми) е*; за емоционално състояние: *мъчно, весело, тъжно, досадно (ми) е, криво ми е*.

3.2.5. Петрова (Петрова 2020) отделя две основни значения при предикативните конструкции с безлично-предикативни думи – за вътрешно състояние и за субективна оценка.

3.2.5.1. Към значението за вътрешно състояние определя две разновидности: а) физиологично и б) психично състояние. Физиологичното състояние тук се свързва с усещания за жизнения тонус (*лошо ми е, добре ми е*), вкусови и тактилни усещания (*горчиво ми е, влажно ми е*), усещания за органични потребности (*жадно ми е, сито ми е*), за дискомфорт (*тежко ми е / гадно ми е на стомаха*), възприятия към околната среда (*студено ми е, тъмно ми е, задушно ми е*) и др., а психичното състояние най-общо авторката определя като „гама“ от емоции, нагласи и настроения (*весело ми е, приятно ми е, спокойно ми е, готино ми е, тъжно ми е*) и др.

3.2.5.2. Състоянията за субективна оценка са свързани със субективните възприятия на говорещия (*необяснимо ми е, неприятно ми е*), „т.е. основана е на субективни впечатления, потребности, интереси, на лично мнение и преценка“ (Петрова 2020: 102–104).

3.2.6. Според Русinov (ГСБКЕ II 1983: 400–401) предикативните наречия могат да означават: а) състояния на природата и заобикалящата ни среда: *студено, горещо, влажно, тясно* и др.; б) физическо и психическо състояние на човека: *добре, зле, криво, досадно, противно, обидно* и др.; в) оценка на състоянието от морално-етична или емоционална страна: *жал, мило, грешно, еня* и др.; г) интелектуално състояние или състояние с модална окраска: *чудно, нужно, странно, необходимо, лошо*; д) оценка на някакво състояние или положение: *рано, късно, далеко, близо*.

3.2.7. Ницолова отделя група наречия, които се използват предимно като предикативни думи в главното изречение на сложно съставно изречение, напр. *Вярно е, че Камен е бил в Африка; Грозно е да говориш така*. Тези наречия означават отношението на субекта към съдържанието на изречението, или т.нар. *наречия за пропозиционално отношение*, и към тях тя отнася: а) наречия, означаващи когнитивни отношения, свързани с преценка за информираността на субекта относно съобщението, напр. *известно, неизвестно, знайно, очевидно, съмнително* и др.; б) наречия, означаващи етични, естетични, религиозни, прагматични и др. оценки на субекта, напр. *грешно, праведно, красиво, грозно, прекрасно, чудесно, отвратително, отблъскващо, завладяващо* и др.; в) наречия за емоционални отношения, напр. *радостно, тъжно, учудващо, стресиращо, възмутително* и др. (Ницолова 2008: 449–450).

3.2.8. Лакова (Лакова 2016) разглежда изреченията, образувани с глагола ‘съм’ и безлична предикативна дума, означаваща природно състояние, като синонимни на конструкции с безличния глагол ‘има’ и на конструкции с лексикално пълнозначен глагол (*Времето е слънчево, Слънчево е, Има слънце, Грее слънце*).

3.2.9. Несторова (Несторова 2008) разделя предикативните конструкции с глагола ‘съм’ на два основни подкласа – деятелни и страдателни, въз основа на различните значения на ‘съм’ в Българския уърднет (Булнет)². Предложеното деление е разнородно – значенията в първата група са обединени от семантиката ‘състояние’, а втората е основана на производни семантични и морфосемантични признаци.

3.2.9.1. Предикативните конструкции в деятелен залог са групирани в семантични подкласове според предикатива: а) на определена длъжност (*министър съм*); б) в определено състояние (*болен съм*); в) в определено състояние, положение на някакво място (*в ефир съм*); г) наличие на определено качество (*несигурен съм*); д) свойство на дадена същност (*типичен съм за*); е) състояние на свързаност (*взаимообвързан съм*).

3.2.9.2. Предикативните конструкции в страдателен залог са класифицирани въз основа на морфосемантични признаци на а) каузални: (*убит съм, покосен съм*); б) резултативни: (*причинен съм*); в) пациенсни (*засегнат съм, поразен съм, съобразен съм*).

² Към 2007 г.

Пресичането на тематичните класове в различните класификации е илюстрирано в таблицата по-долу, която е организирана от по-широките (тематичен клас) към по-тесните (тематичен подтип) значения³.

Тематичен клас – подкласове	Автор	Съдържание, подтип	Примери
Тематичен клас – Състояние			
Физическо състояние	Русинов, ГСБКЕ II 1983; Циммерлинг 2018; Джонова 2003; Петрова 2020	физическо състояние на човека (вкл. физиологични възприятия)	<i>лошо ми е, сънливо ми е</i>
Психическо/емоционално състояние	Ницолова 2008; Джонова 2003; Петрова 2020; Циммерлинг 2018; Коева 2019; Русинов, ГСБКЕ II 1983	за емоционални отношения; психическо състояние на човека и желание за изпълнение	<i>обидно ми е, яд ме е, весело ми е</i>
Съществуване	Лакова 2016	предикативни изрази за природно състояние, синонимни на конструкции, с безличния глагол 'има'	<i>слънчево е = има слънце</i>
Природно състояние	Русинов, ГСБКЕ II 1983; Ст. Георгиев, ГСБКЕ III 1983	състояния на природата и заобикалящата ни среда	<i>влажно е, мъгливо е</i>
Тематичен клас – Оценка			
Оценка на външни обстоятелства	Русинов, ГСБКЕ II 1983; Циммерлинг 2018	оценка на някакво състояние/положение; параметрични свойства време	<i>рано (ми) е</i>
	Ст. Георгиев, ГСБКЕ III 1983; Стаменов 2020	за оценка на въздействието на дадени обстоятелства върху човека	<i>опасно е</i>
Оценка на съответствие с външни обстоятелства	Русинов, ГСБКЕ II 1983; Циммерлинг 2018; Ст. Георгиев, ГСБКЕ III 1983; Стаменов 2020; Ницолова 2008	за морално-етична оценка; етични, естетични, религиозни, прагматични и др. оценки на субекта	<i>несправедливо е, честно е</i>
	Ст. Георгиев, ГСБКЕ III 1983	за съчувствие	<i>тъжно е, жално е</i>
	Циммерлинг 2018	вътрешна потребност	<i>спешно ми е</i>
		съответствие на задачата	<i>присъщо ми е, по джоба ми е</i>
	лекота на изпълнението	<i>лесно ми е</i>	

³ Някои от семантичните типове в класификациите не са обхванати в йерархията, представена от таблицата.

Обща оценка	Ст. Георгиев, ГСБКЕ III 1983	значимост с оглед на количество; противопоставяне	<i>достатъчно е, малко е</i>
	Коева 2019; Циммерлинг 2008	обща оценка	<i>важно е, радостно (*ми) е</i>
Тематичен клас – Модалност			
	Циммерлинг 2018	модалност;	<i>немислимо ми е, време ми е</i>
		релевантност;	<i>важно ми е, все едно ми е</i>
		ефикасност;	<i>вредно ми е, изгодно ми е;</i>
	Ст. Георгиев, ГСБКЕ III 1983	за вероятност, възможност и необходимост	<i>възможно е</i>
		за достоверност, известност, потвърждение:	<i>вярно е</i>
Тематичен клас – Знание			
	Ницолова 2008; Джонова 2003; Коева 2019	за когнитивни отношения	<i>очевидно е, известно ми е</i>
	Русинов, ГСБКЕ II 1983	интелектуално състояние или състояние с модална окраска	<i>странно е, жално е</i>

При групирането не са взети под внимание структурният и компонентният състав, описан в т. 1., въпреки че връзката между семантичното значение и структурата, която го изразява, е явна. Например при предикативите, изразяващи признака „възприятие към околната среда“, е задължителна употребата на дателна клитика, а семантиката „природно състояние“ се изразява от структури без клитика, срв. *студено ми е – студено е*.

От представената в таблицата йерархия на класовете е видно, че в голяма степен приписването на един или друг предикатив към определен семантичен клас е въпрос на тълкувание. Някои от примерите се повтарят, но илюстрират различни семантични подтипове, особено тези за субективна оценка.

4. Класификации, основани на семантико-синтактични характеристики

Реализацията на предикативите в контекст, техните селективни особености, словоред и аргументна структура се разглеждат в изследванията предимно във връзка с употребата на безлични предикативи в сложни изречения и описват техните селективни предпочитания според синтактичната им функция (Лакова, Ст. Георгиев) или според тематичната роля, която ги описва (Джонова, Атанасов, Д. Георгиев, Стаменов)

4.1. Лакова (Лакова 2016) предлага типови формални структурни схеми на изреченията с предикативи. Тя обособява предикативни конструкции с адвербиални фрази за място и време, които са адюнкти с незадължителна реализация и се подразбират от формата за сегашно време на ‘съм’, когато не са експлицитни (*Слънчево е (тук, сега)*). Друга група са предикативни конструкции с неизменяемо по форма съществително и задължителна или факултативна местоименна клитика (*Жал му е да продаде овцете*), участващи в безлично главно изречение, селектират

подчинени непрякодопълнителни изречения (*Време (му) е да се подготвя за изпитите*) (Лакова 2016: 278).

4.2. Ст. Георгиев (ГСБКЕ III 1983: 93) разглежда различни типове безлични изречения с предикативни конструкции: 4.2.1. Първият тип са изречения, образувани с „безлична предикативна дума, употребена сама или със спомагателен глагол, в позицията на главна част“ (ГСБКЕ III 1983: 93). Те се разделят на две големи групи: а) изречения без непряко допълнение за качествена оценка и за модална субективност; б) изречения със задължително непряко допълнение. 4.2.2. Вторият тип са безлични изречения с безлична дума съществително: *срамота, грехота, време*. Те изразяват субективна проява на настроение, а изреченията с допълнение изразяват състояние, свързано със засягане на лице, което не се посочва конкретно, а най-общо се включва в представата за наличие: *Мене ми е мъка, че не остана горе при хората*. (ГСБКЕ III 1983: 95).

4.3. Като същински безлични изречения с копулативен глагол (*страх ме е, яд ме е, мъка ми е, жал ми е*) Д. Георгиев (Георгиев 2019) определя изреченията, в които винителните и дателните клитики са задължителен елемент от структурата, изразяват логическия субект и може да получат семантична роля Експериенцер, т.е. логическият субект е изпитващият състоянието, описано чрез предикатива, а не е Агент/Деятел (вж. и Атанасов 2008).

4.4. Според Коева предикативно могат да се употребяват повечето прилагателни имена и нечленуваните форми на причастията, като тук влизат употреби на предикат в съставно глаголно сказуемо, предикатив в съставно именно сказуемо и предикатив в малко изречение. Тя приема, че „прилагателното в предикативна позиция е предикат, който има нереференциален аргумент – подлога на изречението, а ролята на копулата е подобна на ролята на спомагателните глаголи: за изразяване на различни морфологични категории, с тази разлика че посредством копулата се изразяват всички морфологични категории на глагола“ (Коева 2018: 125). Предикативната употреба на прилагателните се разглежда по следния начин: копулата (‘съм’) освен референциалния си аргумент има и два нереференциални аргумента – субекта и прилагателното предикатив, и обединява референциалния аргумент на субекта и референциалния аргумент на прилагателното (Коева 2018: 125). Реализацията на обекта в изречения с безлично-предикативни конструкции се осъществява чрез комплементно изречение: че-изречение, косвен въпрос или да-изречение: *Важно е, че няма да има война. / Известно ми е как вие четиримата спекулирате с акциите / Странно е да те разпознават хората* (Коева 2019: 63).

Изследванията, които разглеждат семантичната структура на предикативните конструкции с винителна или дателна местоименна клитика, определят участника в ситуацията, изразен от тези местоимения, най-често като експериенцер, но и с някои други роли (вж. Джонова 2003, Петрова 2006).

Дателните местоименни клитики в някои от предикативните конструкции могат да имат двойко тълкуване: да се отнасят към експериенцера, който изпитва някакъв вид реакция спрямо стимула, експлицитно изразен, или не (*Объркващо ми е като читател и наистина ми втръсна да чета такива работи... = ‘чувствам се объркан от прочетеното’*), или да се отнасят към говорителя като източник на оценка („оценявам го като объркващо“) (вж. Петрова 2020).

По отношение на изследванията върху селективните особености и аргументната структура на предикативните конструкции се забелязва селекцията на типови подчинени изречения или лекцията на конкретни съюзни думи. Аргументната структура се разглежда главно във връзка със семантичната реализация на компонентния състав, а не по отношение на употребата на семантичното цяло в контекст.

III. Заключение

Представените изследвания върху предикативни конструкции за състояние в български показват, че те са нехомогенен клас с разнороден компонентен състав. Общото семантично поле, към което принадлежат предикативите за състояние, се характеризира от „присъствие на обекта в някакво непроменено състояние, което не е резултат от пряко влияние на някого, за определен период от време“ (Циммерлинг 2010: 549). Семантиката за състояние определя наличието на при-

значаите неагентивност, нединамичност, темпорална неограниченост (Ван Валин, Лапола 1997: 82–138), като е ориентирана към означаването на вътрешно състояние, свойство или на някакъв вид оценка, разглеждани с различни нюанси в класификациите на предикативни конструкции (вж. т. 3).

Предложеното в студията разпределение на описанията и класификациите и изборът на това кое изследване към коя група да принадлежи, са относителни, тъй като разглежданото явление има различни нееднотипни прояви, които често са взаимно обвързани.

Предикативните конструкции, като един от начините за изразяване на предикативност наред с глаголите, пораждаат още редица въпроси. Един от най-явните е дали разликата между предикатите за състояние, изразени с глаголи и с предикативни конструкции, е само във формата на изразяване. Открит остава и проблемът за връзката между семантичното значение и структурата, която го изразява, каквато е при безличните конструкции като начин за изразяване на семантиката за психологически състояния. Неизследвани са и лексикалният и композитният характер на явлението, както и семантиката на някои типови структури; обхватът и характерът на глаголите, различни от ‘съм’, които участват в образуването на предикативни конструкции; обхватът на ограничените лексикални множества, допустими при конструктивните подтипове.

Благодарности

Настоящият текст е резултат от изпълнението на научната програма на проекта „Онтология на ситуацияите за състояние – лингвистично моделиране. Съпоставително изследване за български и руски“, подкрепен от Фонд „Научни изследвания“ на Министерството на образованието и науката на Република България в рамките на конкурса „Проекти по програма за двустранно сътрудничество – България – Русия 2019–2020 г.“, Договор No КП-06-ПРУСИЯ-78 от 2020 г.

Бихме искали да благодарим и на двамата анонимни рецензенти.

ЛИТЕРАТУРА

- Александрова 2019:** Александрова, Т. Някои акомодационни характеристики на простите синтактични групи от структурния тип безличен глагол → да-конструкция с личен глагол: V1 (безличен) → даV2 (личен). – В: *Български език*, 4 (66), 80–103. // **Aleksandrova 2019:** Aleksandrova, T. Nyakoi akomodatsionni harakteristiki na prostite sintaktichni grupi ot strukturnia tip bezlichen glagol → da-konstruktsia s lichen glagol: V1 (bezlichen) → daV2 (lichen). – V: *Balgarski ezik*, 4 (66), 80–103.
- Атанасов 2008:** Атанасов, Ат. Аргументна структура на безличните предикати в съвременния български език. – В: *Bulgaristica – Studia et Argumenta. Юбилеен сборник в чест на 65-ата годишнина на проф. д.ф.н. Руселина Ницолова*. Мюнхен, 241–250. // **Atanasov 2008:** Atanasov, At. Argumentna struktura na bezlichnite predikati v savremennia balgarski ezik. – V: *Bulgaristica – Studia et Argumenta. Yubileen sbornik v chest na 65-ata godishnina na prof. d.f.n. Ruselina Nitsolova*. Myunhen, 241–250.
- Атанасов 2015:** Атанасов, А. Класификация на безличните предикати в съвременния български език. – В: *Български език*, 3(62), 38–53. // **Atanasov 2015:** Atanasov, A. Klasifikatsia na bezlichnite predikati v savremennia balgarski ezik. – V: *Balgarski ezik*, 3(62), 38–53.
- Атанасов 2016:** Атанасов, Ат. *Предложни фрази в предикативна позиция (аргументна структура)*. *Littera et Lingua Series Dissertationes 10*. // **Atanasov 2016:** Atanasov, At. *Predlozhni frazi v predikativna pozitsia (argumentna struktura)*. *Littera et Lingua Series Dissertationes 10*.
- Бабайцева 2000:** Бабайцева В. В. *Явления переходности в грамматике русского языка*. Москва. // **Babaytseva 2000:** Babaytseva V. V. *Yavlenia perehodnosti v grammatike russkogo yazyka*. Moskva.
- Бъркалова 1997:** Бъркалова, П. *Българският синтаксис – познат и непознат*. Пловдив: УИ „Паисий Хилендарски“. // **Barkalova 1997:** Barkalova, P. *Balgarskiyat sintaksis – poznat i nepoznat*. Plovdiv: UI „Paisiy Hilendarski“.
- Van Valin 1993:** Van Valin, R. D. A Synopsis of Role and Reference Grammar. – In: Van Valin, R. D. (ed.). *Advances in Role and Reference Grammar*. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company.
- Van Valin, LaPolla 1997:** Van Valin, R.D., R.J. LaPolla. *Syntax: structure, meaning and function*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Vendler 1957:** Vendler, Z. Verbs and Times. – In: *Philosophical Review*, 66, 143–160.

- Виноградов 1972:** Виноградов, В. В. *Русский язык. Грамматическое учение о слове*. 319–320. // **Vinogradov 1972:** Vinogradov, V. V. *Russkiy yazyk. Grammaticheskoe uchenie o slove*. 319–320.
- Георгиев 1990:** Георгиев, И. *Безличные предложения в русском и болгарском языках*. София: Народна проsveta. // **Georgiev 1990:** Georgiev, I. *Bezlichnye predlozhenia v russkom i bolgarskom yazykakh*. Sofia: Narodna prosveta.
- Георгиев 1991:** Георгиев, Ст. *Българска морфология*. Велико Търново. // **Georgiev 1991:** Georgiev, St. *Balgarska morfologia*. Veliko Tarnovo.
- Георгиев 2019:** Георгиев, Д. *Копулативен тип предикативни отношения в българското сложно изречение*. Автореферат. Пловдив. // **Georgiev 2019:** Georgiev, D. *Kopulativen tip predikativni otnoshenia v balgarskoto slozhno izrechenie*. Avtoreferat. Plovdiv.
- Градинарова 2010:** Градинарова, А. *Безличные конструкции с дательным субъекта и предикативом на -о в русском и болгарском языках*. – В: *Българска русистика*, 3–4, 34 – 55. // **Gradinarova 2010:** Gradinarova, A. *Bezlichnye konstruksii s datelnym subaekta i predikativom na -o v russkom i bolgarskom yazykakh*. – V: *Balgarskaya rusistika*, 3–4, 34 – 55.
- Градинарова 2017:** Градинарова, А. *Очерки по сопоставительному синтаксису болгарского и русского языков*. София: Изток–Запад. // **Gradinarova 2017:** Gradinarova, A. *Ocherki po sopostavitelynomu sintaksisu bolgarskogo i russkogo yazykov*. Sofia: Iztok–Zapad.
- ГСБКЕ II 1983:** *Грамматика на съвременния български книжовен език. Т. 2. Морфология*. София: Изд. на БАН. // **GSBKE II 1983:** *Gramatika na savremennia balgarski knizhoven ezik. T. 2. Morfologia*. Sofia: Izd. na BAN.
- ГСБКЕ III 1983:** *Грамматика на съвременния български книжовен език. Т. 3. Синтаксис*. София: Изд. на БАН. // **GSBKE III 1983:** *Gramatika na savremennia balgarski knizhoven ezik. T. 3. Sintaksis*. Sofia: Izd. na BAN.
- Dowty 1989:** Dowty, D., *On the Semantic Content of the Notion of Thematic Role*. – In: *Properties, Types and meaning*. Kluwer.
- Джонова 2002:** Джонова, М. *Семантичната роля експериментер в изреченията с предикативно наречие*. – В: *Славистиката в началото на XXI век: традиции и очаквания*. София: Сема РШ, 199–205. // **Dzhonova 2002:** Dzhonova, M. *Semantichnata rolya eksperientser v izrecheniyata s predikativno narechie*. – V: *Slavistikata v nachaloto na XXI vek: traditsii i ochakvania*. Sofia: Sema-RSH, 199–205.
- Джонова 2003:** Джонова, М. *Изречения със семантичната роля експериментер в съвременния български език*. Автореферат. София. // **Dzhonova 2003:** Dzhonova, M. *Izrechenia sas semantichnata rolya eksperientser v savremennia balgarski ezik*. Avtoreferat. Sofia.
- Золотова 1982:** Золотова, Г. А. *О категории оценки в русском языке*. – В: *Коммуникативные аспекты русского синтаксиса*. Москва, 274–281. // **Zolotova 1982:** Zolotova, G. A. *O kategorii otsenki v russkom yazyke*. – V: *Kommunikativnye aspekty russkogo sintaksisa*. Moskva, 274–281.
- Исаченко 1955:** Исаченко, А. В. *О возникновении и развитии „категории состояния“ в славянских языках*. – В: *Вопросы языкознания*, 6, 48–65. // **Isachenko 1955:** Isachenko, A. V. *O vzniknovenii i razvitiu „kategorii sostoyania“ v slavyanskikh yazykakh*. – V: *Voprosy yazykoznania*, 6, 48–65.
- Иванова 2016:** Иванова, Е. *Безличные предложения с обязательным местоименным выражением экспериментера в болгарском языке*. – В: *Архитектура клаузы в параметрических моделях: синтаксис, информационная структура, порядок слов*. Москва, 332–368. // **Ivanova 2016:** Ivanova, E. *Bezlichnye predlozhenia s obyazatelynym mestoimennym vyrazheniem eksperientsera v bolgarskom yazyke*. – V: *Arhitektura klauzy v parametricheskikh modelyah: sintaksis, informatsionnaya struktura, porjadok slov*. Moskva, 332–368.
- Иванова 2018:** Иванова, Е. *Дативно-предикативные структуры в болгарском языке: статистика эксперимента*. – В: *Русский язык за рубежом*, 5, 11–17. // **Ivanova 2018:** Ivanova, E. *Dativno-predikativnye struktury v bolgarskom yazyke: statistika eksperimenta*. – V: *Russkiy yazyk za rubezhom*, 5, 11–17.
- Иванова 2019:** Иванова, Е. *Дативно-предикативные конструкции в болгарском национальном корпусе*. – В: *Пловдивски университет „Паисий Хилендарски“*. *Научни трудове, т. 57, кн. 1, сб. А, 2019 – Филология*, 174–188. // **Ivanova 2019:** Ivanova, E. *Dativno-predikativnye konstruksii v bolgarskom natsionalnom korpuse*. – V: *Plovdivski universitet „Paisiy Hilendarski“*. *Nauchni trudove, t. 57, kn. 1, sb. A, 2019 – Filologia*, 174–188.
- Коева 2010:** Коева, Св. *Българският семантично аотиран корпус – теоретични постановки*. – В: Коева, Св., състав. *Българският семантично аотиран корпус*. София: Изд. на БАН, 2010. 7–42. // **Koeva**

- 2010:** Koeva, Sv. Balgarskiyat semantichno anotiran korpus – teoretichni postanovki. – V: Koeva, Sv., sostav. *Balgarskiyat semantichno anotiran korpus*. Sofia: Izd. na BAN, 7–42.
- Koeva et al. 2012:** Koeva, S., I. Stoyanova, S. Leseva, T. Dimitrova, R. Dekova, E. Tarpomanova. The Bulgarian National Corpus: Theory and Practice in Corpus Design. – In: *Journal of Language Modelling*, 2012, Vol. 0, No. 1. 65–110.
- Коева 2018:** Коева, Св. Типология на подчинените изречения към прилагателно име в български. – В: *Езиков свят*, 16, 122–132. // **Koeva 2018:** Koeva, Sv. Tipologia na podchinenite izrechenia kam prilagatelno ime v bulgarski. – V: *Ezikov svyat*, 16, 122–132.
- Коева 2019:** Коева, Св. Комплементите в български. – В: *Доклади от Международната годишна конференция на Института за български език „Проф. Любомир Андрейчин“ (София, 14 – 15 май 2019 г.)*. София: Изд. на БАН, 57–69. // **Koeva 2019:** Koeva, Sv. Komplementite v bulgarski. – V: *Dokladi ot Mezhdunarodnata godishna konferentsia na Institutata za bulgarski ezik „Prof. Lyubomir Andreychin“ (Sofia, 14 – 15 may 2019 g.)*. Sofia: Izd. na BAN, 57–69.
- Куцаров 1999:** Куцаров, Ив. *Теоретична граматика на българския език: Морфология*. Пловдив: УИ „Паисий Хилендарски“. // **Kutsarov 1999:** Kutsarov, Iv. Teoretichna gramatika na bulgarskia ezik: Morfologia. Plovdiv: UI „Paisiy Hilendarski“.
- Лакова 2016:** Лакова, М. По някои проблеми на синтаксиса на съвременния български език. – В: *За словото – нови търсения и подходи Юбилеен сборник в чест на чл.-кор. проф. д.ф.н. Емилия Пернишка*. София: Изд. на БАН, 272–283. // **Lakova 2016:** Lakova, M. Po nyakoi problemi na sintaksisa na savremennia bulgarski ezik. – V: *Za slovoto – novi tarsenia i podhodi Yubileen sbornik v chest na chl.-kor. prof. d.f.n. Emilia Pernishka*. Sofia: Izd. na BAN, 272–283.
- Летучий 2018:** Летучий, Ал. Б. Предикатив или прилагателное? Русские конструкции с полувспомогательными глаголами и прилагательными (типа Я считаю нужным участвовать). – В: *Вопросы языкознания*, 2, 7–28. // **Letuchiy 2018:** Letuchiy, Al. B. Predikativ ili prilagatelynoe? Russkie konstruksii s poluvspomogatelynymi glagolami i prilagatelynymi (tipa Ya schitayu nuzhnym uchastvovaty). – V: *Voprosy yazykoznania*, 2, 7–28.
- Маслов 1981:** Маслов, Ю. С. *Грамматика болгарского языка*. Москва. // **Maslov 1981:** Maslov, Yu. S. *Grammatika bolgarskogo yazyka*. Moskva.
- Несторова 2008:** Несторова, П. *Семантични и синтактични особености на предикати в българския език*. Пловдив. // **Nestorova 2008:** Nestorova, P. Semantichni i sintaktichni osobenosti na predikati v bulgarskia ezik. Plovdiv.
- Ницолова 2008:** Ницолова, Р. *Българска граматика. Морфология*. София: УИ „Св. Климент Охридски“. // **Nitsolova 2008:** Nitsolova, R. *Balgarska gramatika. Morfologia*. Sofia: UI „Sv. Kliment Ohridski“.
- Норман 1988:** Норман, Б. Ю. За някои типове безлични конструкции в съвременния български език. – В: *Език и литература*, 6, 3–11. // **Norman 1988:** Norman, B. Yu. Za nyakoi tipove bezlichni konstruksii v savremennia bulgarski ezik. – V: *Ezik i literatura*, 6, 3–11.
- Пенчев 1993:** Пенчев, Й. *Български синтаксис. Управление и свързване*. Пловдив: УИ „Паисий Хилендарски“. // **Penchev 1993:** Penchev, Y. *Balgarski sintaksis. Upravlenie i svarzvanе*. Plovdiv: UI „Paisiy Hilendarski“.
- Петрова 2018:** Петрова, Г. Именные предикативы, присоединяющие дательный экспериенцер в болгарском языке: семантика и синтаксис. – В: *Русский язык за рубежом*, 5, 24–29. // **Petrova 2018:** Petrova, G. Imennye predikativy, prisoedinyayushtie datelnyyu eksperientser v bulgarskom yazyke: semantika i sintaksis. – V: *Russkiy yazyk za rubezhom*, 5, 24–29.
- Петрова 2020:** Петрова, Г. Безлични предикативно-дативни конструкции в българския език. – В: *Доклади от Международната годишна конференция на Института за български език „Проф. Любомир Андрейчин“ (София, 2020)*. Т. 1. София: Изд. на БАН, 100–106. // **Petrova 2020:** Petrova, G. Bezlichni predikativno-dativni konstruksii v bulgarskia ezik. – V: *Dokladi ot Mezhdunarodnata godishna konferentsia na Institutata za bulgarski ezik „Prof. Lyubomir Andreychin“ (Sofia, 2020)*. Т. 1. Sofia: Izd. na BAN, 100–106.
- Попов 1963/1974:** Попов, К. *Съвременен български език. Синтаксис*. София: Наука и изкуство. // **Porov 1963/1974:** Porov, K. *Savremenен bulgarski ezik. Sintaksis*. Sofia: Nauka i izkustvo.
- Рожновская 1959:** Рожновская, М. Г. Безличные предложения в современном болгарском литературном языке. – В: *Вопросы грамматики болгарского литературного языка*. Москва: Акад. наук СССР, 379–432. // **Rozhnovskaya 1959:** Rozhnovskaya, M. G. Bezlichnye predlozhenia v sovremennom bulgarskom

- literaturnom yazyke. – V: Voprosy grammatiki bolgarskogo literaturnogo yazyka. Moskva: Akad. nauk SSSR, 379–432.
- Савова 2014:** Савова, Д. Деагентивността в българския език и нейното изразяване (в съпоставка със сръбския език). София: УИ „Св. Климент Охридски“. // **Savova 2014:** Savova, D. Deagentivnostta v balgarskia ezik i neynoto izrazyavane (v sapostavka sas srabskia ezik). Sofia: UI „Sv. Kliment Ohridski“.
- Стаменов 2020:** Стаменов, М. *Тръпникът търпи и тръпне. Лексикални значения, аргументни структури, надежни рамки и синтактични конструкции за изразяване на семантичната роля Тръпник/Експериментер* (под печат). // **Stamenov 2020:** Stamenov, M. Trapnikat tarpi i trapne. Leksikalni znachenia, argumentni strukturi, padezhni рамки i sintaktichni konstruktсии za izrazyavane na semantichnata rolya Trapnik/Eksperimentser (pod pechat).
- Циммерлинг 2010:** Циммерлинг А.В. Именные предикативы и дативные предложения в европейских языках. – В: *Компьютерная лингвистика и интеллектуальные технологии: По материалам ежегодной Международной конференции «Диалог» (Бекасово, 26–30 мая 2010 г.)*. Вып. 9 (16). Москва: Изд-во РГГУ, 549–558. // **Zimmerling 2010:** Zimmerling A.V. Imennye predikativы i dativnyye predlozhenia v evropeyskikh yazykakh. – V: Kompyuternaya lingvistika i intellektualnyye tehnologii: Po materialam ezhegodnoy Mezhdunarodnoy konferentsii “Dialog” (Bekasovo, 26–30 maya 2010 g.). Выр. 9 (16). Moskva: Izd-vo RGGU, 549–558.
- Циммерлинг 2017:** Циммерлинг, А.В. Русские предикативы в зеркале эксперимента и корпусной грамматики. – В: *Компьютерная лингвистика и интеллектуальные технологии*, 2017, 16 (23), т. 2, 466–482. // **Zimmerling 2017:** Zimmerling, A. V. Russkie predikativы v zerkale eksperimenta i korpusnoj grammatiki. Russkiye predikativы v zerkale eksperimenta i korpusnoy grammatiki. – V: *Kompyuternaia lingvistika i intellektualnyye tehnologii*, 2017, 16 (23), t. 2, 466–482.
- Циммерлинг 2018:** Циммерлинг, А. В. Предикативы и предикаты состояния в русском языке. – В: *Slavistična revija*, 1(66), 45–64. // **Zimmerling 2018:** Zimmerling, A. Predikativы i predikaty sostoyania v rusском yazyke. – V: Slavistična revija, 1(66), 45–64.
- Щерба 1974 (1928):** Щерба, Л. О частях речи в русском языке. – В: *Языковая система и речевая деятельность*. Москва, 74–100. // **Shterba 1974 (1928):** Shterba, L. O chastyah rechi v rusском yazyke. – V: Yazykovaya sistema i rechevaya deyatelnosty. Moskva, 74–100.